
V disertaci se věnuje rituální hudbě. Nečekal však, že v Číně se do země už téměř nepohřbívá

V disertaci se věnuje rituální hudbě. Nečekal však, že v Číně se do země už téměř nepohřbívá

Jan Chmelarčík získal magisterský titul v oboru sinologie, nyní studuje doktorský program v Ústavu hudební vědy, v rámci něž se zaměřuje na rituální hudbu v jihozápadním Shandongu. Čínské hudbě se sám věnuje i aktivně – jako jeden z mála Čechů ovládá hru na 21strunnou citeru zheng, s bývalými spolužáky pak vystupuje v rámci uskupení Kungpao China Rock Revival Band.

Co vás vedlo ke studiu sinologie?

Byla to spíše shoda okolností. Neměl jsem nějaký vyhraněný obor, o nějž bych se zajímal. Věděl jsem jen, že bych chtěl studovat jazyky. A na gymnáziu nás podporovali v tom, abychom si vybírali méně obvyklé obory, tak jsem zvolil čínštinu.

A jak jste se dostal ke hře na citeru? Až přes zájem o čínskou kulturu?

Asi od 12 let jsem hrál na kytaru. Na sinologii jsme pak se spolužáky založili kapelu [Kungpao China Rock Revival Band](#), se kterou jsme začali dělat předělávky čínského rocku. Kapela mimochodem funguje dodnes, 19. 5. ve Futuru oslaví 10 let existence. V KP jsme začali používat i tradiční čínské nástroje. Na citeru zheng hrávala moje učitelka dějin Číny doc. Olivová a ta mi jeden nástroj půjčila.

Z koncertu s kapelou Kungpao

Vy jste ale pak dokonce odjel studovat hru na tento nástroj přímo do Číny...

Zrovna v tom samém roce byla vysána stipendia a na seznamu škol, které přijímaly studenty na základě mezivládní dohody, byla i Šanghajska hudební konzervatoř. Přihlásil jsem se a vyšlo to. Absolvoval jsem tam vedle hodin zhengu i přednášky z dějin čínské hudby, úvod do čínské opery, vypravěčství a lidových písní. I když jsem měl za sebou 5 let studia čínštiny, musím říct, že třeba dějiny hudby pro mě byly po jazykové stránce hodně náročné.

A samotné hře jste se věnoval jak intenzivně?

S paní učitelkou Sun Wenyan jsem měl obvykle jednu hodinu týdně. Cvičil jsem pak pravidelně skoro každé celé odpoledne nebo dopoledne, ve zbytku času jsem poznával Šanghaj, učil se obecnou čínštinu, šanghajský dialekt a hudební teorii a připravoval se na ostatní hodiny.

Jak složitá je hra na 21strunnou citeru?

Kdysi jsem zkoušel hrát na klavír a řekl bych, že ten je těžší. Zheng má pro začátečníky jednu výhodu – když se dobře naladí, tak nedokonalá hra netáhá tolik za uši jako například housle. Vy můžete hrát mizerně, ale ten nástroj bude pořád znít docela pěkně. Dosáhnout virtuozity na zheng je však stejně těžké jako na každý jiný nástroj.

Kolik lidí v Česku asi dokáže hrát na takový nástroj?

To nevím, ale mám představu, kolik lidí ho má u nás doma, bude jich asi kolem 10. Někteří na něj i občas hrají, aspoň doufám.

Kde se takový nástroj dá sehnat?

Prakticky se vyrábí jen v Číně. Prodává se třeba na e-Bay, ale to vyjde také hodně drah, protože se obvykle dopravuje z Číny do Ameriky a pak teprve dál do světa. Nechat si zaslat nástroj na vlastní pěst z Číny zase není moc spolehlivé, nástroj přijde často poškozený. Já jsem si svůj nástroj přivezl osobně rovnou z Číny.

Kolikrát jste Čínu už navštívil?

Celkem osmkrát. Nejdéle jsem tam byl 11 měsíců na výměnném pobytu na základě mezivládní dohody, během nějž jsem prováděl základní terénní výzkum pro svou disertační práci.

Svou diplomovou práci už jste věnoval také muzikologickému tématu?

V diplomce jsem se zaměřil na kulturní aspekty cittery zheng ve 20. století. Podklady jsem si přivezl z Číny, vycházel jsem i z vlastní zkušenosti ze hry na citeru.

Proč jste pak rozhodl pokračovat v doktorském studiu v Ústavu hudební vědy?

Ústav dálného východu o můj projekt zájem v zásadě měl, ale měli zde pocit, že by mi nemohli poskytnout dostatečné vedení. Takže jsem se přihlásil na hudební vědu, kde se mě ujal doc. Vlastislav Matoušek.

Jak daleko jste se svou prací?

Mám koncept asi o 500 stranách, ale stále mi toho zbývá poměrně dost. Problémy jsem měl se sháněním literatury, protože se zabývám jednou oblastí Číny a knihy o ní nejsou ani v Pekingu, často musím až za autory. První terénní výzkum se mi podařilo udělat až ve 3. ročníku. Původně jsem si myslel, že na základě něho už práci napíšu, ale stala se jedna zásadní věc. Já se zabývám kapelami, které hrají hlavně na pohřbech, zádušních slavnostech a svatbách. Mně se za celou dobu nepodařilo zaznamenat jediný pohřeb. V oblasti se totiž snaží dodržovat čínský zákon, který zapovídá pohřby do země. Oficiálním argumentem je, že pohřby do země znehodnocují půdu, která je v Číně velmi cenná. Takže pohřby se odávají buď jako oficiální rituál zakončený kremací s třemi minutami reprodukováné hudby, zatímco stále hojně tradiční pohřby se konají často raději tajně, a tudíž bez hudby. O to větší důležitost jako příležitost k provozování tradiční hudby získávají zádušní obřady k třetímu výročí úmrtí.

Hudba k zádušní slavnosti, Shandong

To jsem ale zjistil až poté, co jsem po příjezdu do Prahy požádal o stipendium Chiang Ching-Kuovu nadaci a díky ní jsem vyrazil ještě na jeden kratší terénní výzkum. Tehdy jsem pohřeb skutečně zaznamenal, ale byl jsem při něm málem zatčen, protože si starosta vesnice, který neměl pohřeb povolit a místo toho se ho sám jako zvláštní host zúčastnil, myslel, že jsem špión vlády ČLR, který má na něj v přestrojení za českého etnomuzikologa sbírat kompromitující materiály.

Zároveň v té době byla čtvrť, kde žili muzikanti, o nichž celá moje práce hlavně je, obležena třemi stovkami policistů v uniformách i v civilu, kteří na příkaz místní vlády hlídali obyvatele, aby si nejeli už po desáté stěžovat centrální vládě do Pekingu na neférové kompenzace za zábor jejich pozemků pro potřeby developerů. V té oblasti viděli ve městě cizince naposledy před pěti lety, na vesnici před šedesáti a já jsem byl s kamerou přes rameno podezřelý. Vzhledem k ještě

dalším okolnostem, které jsem tam prožil, jsem se rozhodl trochu přehodnotit způsob, jak k celé práci přistoupit, aby to mělo i jiný efekt, než jen že získám akademický titul. Chtěl jsem zároveň i podat zprávu o dění na čínském venkově, protože o tom se v zahraničí moc neví.

Hudba ke svatbě

Podařilo se mi získat ještě stipendium Anglo-českého vzdělávacího fondu (Anglo-Czech Educational Fund), díky kterému jsem vyjel do Londýna na School of Oriental and African Studies, kde se zabývají čínskou hudbou a také dělali terénní výzkumy v Číně. Poznal jsem na mezinárodních konferencích nejdůležitější osobnosti i celou akademickou komunitu kolem čínské hudby, zvláště práci britských kolegů jsem obdivoval. Myslel jsem si, že tam pro mou práci budou mít pochopení, ale pocity jsem si přivezl zpět značně rozporuplné. Pobyt na SOASu mě určitě nesmírně obohatil, ale na mnohé otázky, včetně metodologie, obsahu i struktury práce jsme měli s mými konzultanty značně odlišné názory. Takže abych se vrátil k otázce. Nyní mám materiálu tolik, mi tak trochu přerůstá přes hlavu, ale na obhajobu ještě nějaký čas zbývá a věřím, že mí britští kolegové nakonec doporučí výslednou práci k publikaci.

Ukázky hry na cíteru zheng

Foto: archiv J. Chmelarčíka
(Lucie Kettnerová)